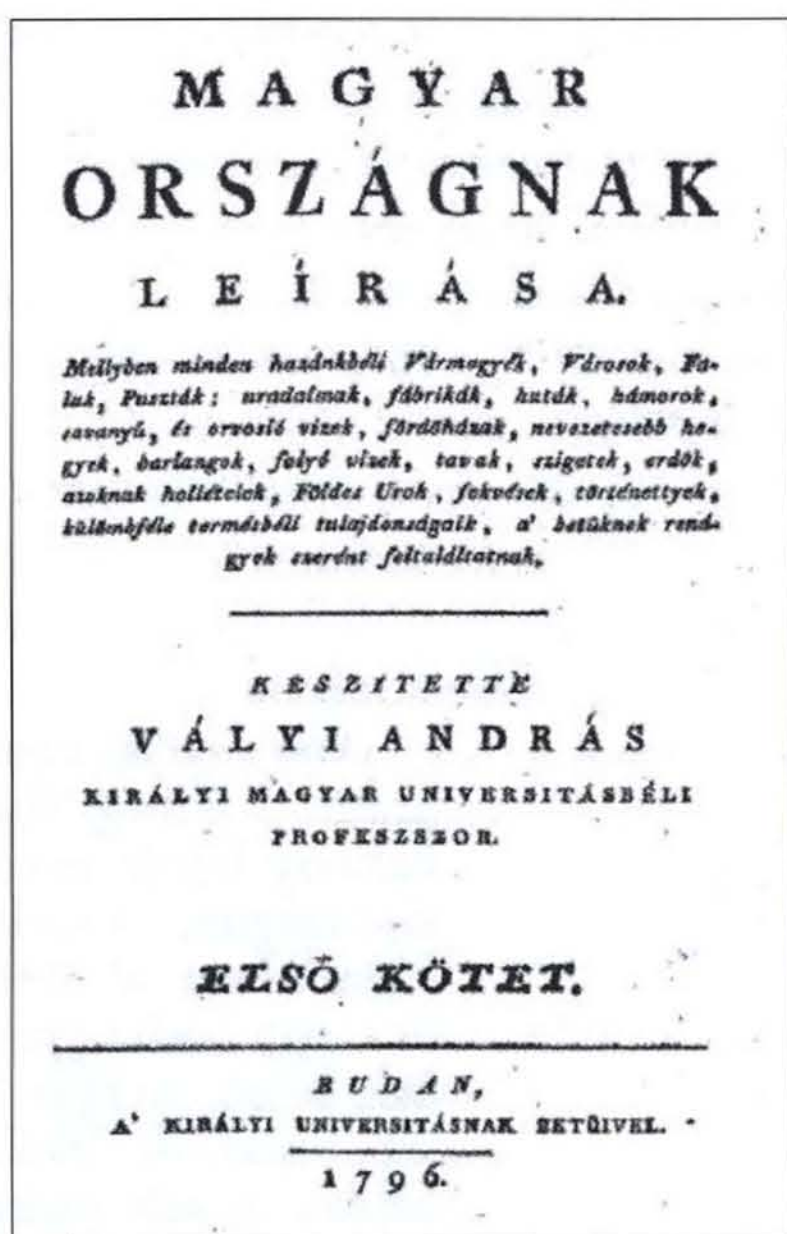

BARLANGOK EGY 18. SZÁZAD VÉGI LEXIKONBÓL

Barlangjaink legkorábbi írásos dokumentumai latin vagy német nyelvűek; a magyar nyelven íródott első forrásmunkák csak a 18. század utolsó évtizedeiben kezdtek felbukkanni. Ezen úttörő művek közé tartozik az a három kötetes földrajzi lexikon is, amit Vályi András (1764–1801), a pesti egyetemen 1791-ben felállított magyar nyelvi tanszék első professzora jelentetett meg 1796–1799 között *Magyar Országnek leírása* címmel.

Erről a több mint 2100 oldal összterjedelmű munkáról speleológiai értékelés eddig csak az *Acta Carsologica*-ban jelent meg (SZÉKELY 1997). Ez az I. kötet tartalmát vizsgálva, a vonatkozó szócikket döntően fordításnak ítéli, ami Johann Korabinsky 1786-ban Pozsonyban kiadott, német nyelvű *Geographisch-Historisches und Produkten-Lexikon von Ungarn* c. műve nyomán, annak kiegészítésével készült. A két lexikon (1. ábra) a Columbia Egyetem könyvtárában, illetve a Bayerisches Staatsbibliothekben őrzött példányok alapján napjainkban már digitálisan is böngészhető*; s szövegük összevetésével kiderült, hogy Vályi munkája a barlangok tekintetében is sokkal több az egyszerű fordításnál. Amíg Korabinsky (a barlangként hivatkozott tihanyi Barátlakásokkal együtt) csupán 10 objektumot tárgyal, addig nála összesen 37 barlang szerepel!

A különbséget adatforrásaira – a szövegben hivatkozott munkák mellett – az I. és II. kötet előszavai világítanak rá. Ezek tanúsága szerint a kezdeti célkitűzés ugyan a Korabinsky-lexikon lefordítása volt, ám

1. ábra. Vályi és Korabinsky lexikonjának címlapja

* http://books.google.hu/books/about/Magyar_orzagnak_leirasa.html?id=00dDAAAAYAAJ&redir_esc=y
http://books.google.hu/books/about/Geographisch_historisches_und_Produkten.html?id=mNMBAAAAYAAJ

Vályi nem elégedett meg ennyivel. 1795 szeptemberében levélben fordult a vármegyék felé, „tudósítást” kérve az egyes járások természeti viszonyairól, az ott található falvak nevezetességeiről és tulajdonságairól (földbirtokosa, lakosainak nemzetisége és vallása, fekvése, terményei stb.), amit 1798 áprilisáig több ízben megismételt, eljuttatva a felkérést a vicispánokhoz és főszolgabírókhoz, sőt a sajtóhoz is. Az adatgyűjtést a Helytartó Tanács a *Catastrum* (helységnévtár); Battyáni [sic!] József kardinális pedig *Bél Mátyás* kiadatlan kéziratának rendelkezésre bocsájtásával segítette tovább.

A mindezek alapján, több mint két évszázaddal ezelőtt rögzített információkat nem csupán korabeli nyelvezetük miatt érdekes áttekinteni: a jelen ismeretek szerint ugyanis jó néhány barlangnak ez volt az első publikált dokumentuma.

A MAI MAGYARORSZÁG BARLANGJAI

A Vályi által bemutatott barlangok közül a legterjedelmesebb az önálló címszóként szereplő Aggteleki barlang leírása. Ez azonban – amint arra a fentebb hivatkozott cikkében már *SZÉKELY* is rámutatott – az utolsó mondat kivételével egyértelműen Korabinsky-átvétel (v.ö. *BENDEFY* 1963); és fordítás a Szelim-lyuk megnevezés nélküli ismertetése is:

AGTELEKI BARLANG. (I. kötet, p. 19–20.) *Gömör Vármegyében, nem messze van Agtelektől, napkelet felé egy kopasz, és más felől igen meredek kő szikla, mellynek alapjánál, mint egy hat lábnyi szélességű nyílás van, de olly allatsonyan alkotva a' természettől, hogy legörnyedett hajlással férkezhetni belé; minekutána már az ember benne mint egy 200. lépésnyire haladt, akkor ötlik szemébe, igen szép boltozati hasonlatosságban az egész barlang, mellynek méltóságos magossága van, kerülete mint egy ötven ölnyire terjed. Az üreg boltozattyának közepén láttatik egy öreg emberhez hasonlító tsepegett kőszirt, tovább menvén pedig úgy tetszik, mint ha valami templomot szemlélne az ember, és ebben oltárt, 's külömbféle templomi készületeket látna, ismét tovább pedig észákfelé, ha megy az ember lefelé, pintze formának látszik, mellyet meghaladván félemlítőleg zuhogó hangzattal tsergedez, egy három ölnyi szélességű víz benne, melly, ha tsekély, még több 's több, 's nevezetesebb ritkaságok szemlélhetők benne, vize kiváltképen kedves ízű; néhány esztendőkkel ez előtt küldettek ide, a' Londoni természetet vizsgáló Tarsaságnak, két tagjai, a' hazánkbéli természeti ritkaságoknak fejtegetése végett, a' kik ambár harmad napja valának a' barlangban, de sem végét nem lelék, sem pedig ki nem mehetének belőle vezetőknek segedelme nélkül, egy Hazánkbéli Nemes Farkas N. Úr ellenben, azt egészen bójárván szerentsésen felfedezte 1794.*

GERETS. (II. kötet, p. 26.) *Nevezetes erdős hely Komárom Vármegyében, Bánhidától fél, Tatához pedig egy mértföldnyire; tágas barlang van egy kősziklában benne, melly $\frac{3}{4}$ órányi járó messzeségre terjed, 's menedék helye vala a' körül fekvő helységeknek a' Hazának veszedelmes viszontagságaikor.*

A további 10 objektum esetében viszont publikált előzményről nincs tudomásunk:

ADVASKŐHEGYE. (I. kötet p. 16.) *ld. 2. ábra [Odvas-kői-barlang; első publikált adatát eddig 1838-ból ismertük].*

BORSOD VÁRMEGYE. (I. kötet, von. p. 252.) *... Barlangjai is vagynak, az első ezek között az úgy nevezett Felete lyuk, mellynek mintegy száz lépés hosszúsága, szélessége pedig tizen hat, alkalmas rejtek helye vala, a' bújdosó seregek, a' hadi időkben, 's jó hasznát vévék e' vidéknek lakosai az utolsó Rákótzly háborújajakor; mert ide rejtették vala el magokat némelleyek; de a' Tsászári népnek Fő tisztje előtt elárúztatván, őket innen felverte vala [Szeleta-barlang]. Más barlang is van ez alatt valamivel lejjebb, melly az előbbinél nagyobb; bövsége mintegy két száz lépésnyi; 's azért nevezik Ketske lyuknak, mivel zűrzavar, és szélvész idején,*

ADVASKŐHEGYE. *Vesprém Vármegyébéli hegy. Bakony Újvár mellett, tetője magas, és széles, nevét költsönözve a' tövében nyíló, nagy barlangjától, mellynek belső üregje tágas, 's azt bospállik felőle, hogy hajdan a' sok vérengzésékek idejekor, menedék helye vala a' körül, belől lakó embereknek.*

2. ábra

jó sereg juhok elférnek benne [Kecske-lyuk]. Harmadik a' Diósgyőri barlang; e' már sokkal nevezetesebb, mint az előbbiek, szája olly forma, mintha valaha pintze lett volna; de ürege nagyon messze terjed, és végre külömbféle ágakra osztatik [Diósgyőr-tapolcai-barlang].

CSESZNEK. Vára (I. kötet, von. p. 414.) ... Meg jegyzésre méltó, hogy a' nap nyugoti részéről a' Várat tartó kőszikla alatt olly barlang vagyon, melly mint egy setét bólt az egész Vár alatt elterjedt [Cseszneki-barlang?], ellenében pedig a' másik oldalban ismét majd hasonló kősziklai üreg vagyon [Cseszneki-sziklaodú?]; harmadik pedig mellette de távolabb, melly már alló vízzel vagyon tele, vize kék színű, és nehéz kígyó szagú, kelletlen tikkadt izű, mint hogy sehol ki folyni nem láttatik, némellyek a' föld mivelők között kik e' vízben meg fürödtek, jó hasznát érzették [azonosítatlan; talán a közvetlenül a patak mellett nyíló, barlang-méret alatti üreg].

CSOBÁNKA. (I. kötet p. 431) ... Hegyei Kis Kevély és Szokolóvajnak neveztetnek, 's az elsőbbnek egy nagy barlangja van [Kis-Kevélyi-barlang].

SOMHEGY. (III. kötet p. 268.) ld. 3. ábra [Nagy-Pénz-lik? (BERTALAN 1963)].

TÉS. (III. kötet p. 494.) ld. 4. ábra [Kistési-ördöglik, ma a Csengő-zsomboly része; 20. század előtti publikált adatát eddig nem ismertük].

SOMHEGY. Nevezetes hegy Veszprém Várm. a' Pénzcskúti, Szépalmai, és Fenyőfői határookban, melly Bakony hegye után az egész Bakonyban legmagasabb 's meredekebb; üregjének szellőző lyuka keskeny, de belől néhol 3 ölnyre is terjed; hosszát még senki meg nem mérte.

TÉS. Magyar falu Veszprém Várm. földes Ura a' Fejérvári Püspökség, vagy Prépostság, lakosai katolikusok, és evangélikusok, fekszik Bőrbegyhez nem messze, é. Palota felett 1, Fejérvárhoz 3 mértföldnyire. Nagy mélységű Ördöglyuka nevű barlangja van; batarja hegyes.

3. ábra

4. ábra

ROMÁNIA TERÜLETÉN

Vályi lexikona, akárcsak Korabinskyé, a korabeli Magyar Királyságot tárgyalja, így az a mai Románia területén csak „Erdély Ország” (akkor önálló nagyfejedelemség) határaiig terjed. Itt 4 barlangot ismertet, amelyek közül Korabinskynál egyedül a fonácai szerepel [P. de la Fînațe – a nevek román megfelelőit GORAN (1982) barlangkatalógusa nyomán közlöm]. Ez önálló címszóként is megjelenik: FONÁTZA, vagy *Funáczai* (I. kötet, p. 683.), de e szócikk zöme elődjéhez hasonlóan Nedeczky 1772. évi látogatásával és az ezt követően kiadott munkájával foglalkozik. Annak pár szavas utalását az ott talált csontokra és cseppkövekre viszont Vályi nem vette át, helyette a vármegye ismertetésénél Esküllő forrásbarlangja [P. Astileu] után ennek a részletesebb leírása olvasható:

BIHAR VÁRMEGYE. (I. kötet, von. p. 210–211) *Setét barlangjai is vannak Erdély Ország' szélein, mellyek között leg nevezetesebb Eskelő, és a' Fonátzi, vagy Funátzi barlang a' Belényesi járásban, amaz a' Sebes Köröstől, mint egy három mértföldnyire látszatik Várad felett, szája a' barlangnak a' hegy tövében nyílik, nem magossan; de elegendő nyilással, 's vezet a' hegynek belső üregében, majd szélesebb, 's majd keskenyebb úton. Szép tiszta patak tsergedezik ki belőle, mellynek vize hideg, és egészséges, tisztasága mélységet is nyilván ki mutattya. A Fonatzi vagy funátzi barlangba pedig a' hegyek oldalain kell bé menni, nem igen könnyű úton; szája előtt ajtó gyanánt egy nagy kőszikla van, mellyen belől az Üregnek magossága dél felé majd három, majd négy 's több ölnyi, hossza pedig mintegy 186. ölet térszen; akna forma, de azt nagyságára nézve meghaladgya; fenekén temérdek állati, és Ember tsontok vagynak, mellyek talám a' háborús időkben, oda hajtott marháknak, s szerentsétleneknek tsontyaik. Külömbféle képezetek is látszatnak benne; mellyek a' kősziklák letsepegéseiből lettek, majd másféle állatokat, majd székeket, majd orgonát, majd kájhát [sic!], 's majd külömbféle dolgokat lehet képzelni. (Lásd bővebb leírását. Funátza Pestyeri seu Funatza dicti antri, historico physica relation Viennæ 1772. 8. ki kotsátott [sic!] munkátskában, és Funátza név alatt.)*

BOI PATAKA. (I. kötet, p. 237.) Bihar Vármegyében, ered a' Desznai kerületben Boi hegyénél bugygyan ki széless árkába a' hegynek gyökeréből. A' Boi barlangoknak üregéből, mélyisége nem olly nagy mint

szélessége, alig foly harmintz lépésnyire, 's már azonnal egy sokat lejáró malmot hajthat, míg több hegyeknek forrásaival egyesülvén többekre öntheti megáradott vizét; az után Vaskohnál Körös vizével egy árkot választ, külömbféle halakkal bővelkedik, 's arról nevezetes, hogy néminémű melegsége van, mert nem könnyen fagybé. [Bél Mátyás kézírata ugyanitt csak feltételezi a barlangi eredetet (SCHMIDL 1863); Vályi ezt vehette tényként át, a Vaskoh feletti hegyeken ugyanis az *Izbuk* forrást említi, de a hatalmas szádájú Kimpanyászka-víznyelőbarlangot nem.]

MÉNES. Kreszta Ménes. (II. kötet, p. 597.) ld. 5. ábra [azonosítatlan].

MÉNES. Kreszta Ménes. Oláh falu Arad Várm. földes Ura a' K. Kamara, lakosai ó hűberek, fekszik Nádas, Vaszoja, Felmeneshez is közel, Konap nevű nagy erdeje vagyon, melly medve, borz, farkas, őz, és dím vadakról híres, és egy bizonyos *Tyaptra pokurdli* nevű barlangban a' medvéknek kedves lakások van.

5. ábra

UKRAJNA TERÜLETÉN

Vályi Máramaros és Ungvár vármegyékkel is bővítette az ismert barlangok körét:

UGLYA. (III. kötet, p. 546.) *Orosz falu Máramaros Várm. ... van határjában egy hegyben üreg, melly hasonló természetű az Ágteleki, és Szeliczei barlangokhoz, azt tapasztalák a' benne járók, hogy minél bellyebb mentek, annál erősebb szél érdeklette őket* [talán a mai Kisugolyka melletti, 900 m hosszúságú Druzsba barlang?].

UNGVÁR VÁRMEGYE. (III. kötet, von. p. 566.) *Több hegyei között nevezetes még Felső Domonyánál az, mellynek jó nagyságú üregje van, és Sárkánylyuknak neveztetik* [azonosítatlan].

SZLOVÁKIA TERÜLETÉN

A legtöbb barlangot Vályi a Felvidékről ismertette [melyek szlovák megfeleltetését *BELLA–HOLÚBEK* (1999) barlangjegyzékében szereplő adatok alapján végeztem]. E 19 barlang közül Korabinsky lexikonában 5 található meg, s ezek esetében szintén csak fordítás történt. Így két barlangnál Vályi is csak a létezés tényét említi (úgy a települések, mint Torna Vármegye leírásánál); másik kettőnél pedig elődje szűkszavú információit ismétli:

BORZOVA. Fel Borzova. (I. kötet, p. 254.) *Elegyes falu Torna Vármegyében, ... fekszik Jablontzának szomszédságában, mellynek filiája, a' jeges barlangnak völgyében, ...* [Malá ľadnica].

HALIGÓCZ. Harihotz, Halgólcz. (II. kötet, p. 137.) *Tót falu Szepes Vármegye... barlangjában külömbféle állati tsontok találatnak, ...* [Aksamitka].

SZADELLŐ. (III. kötet p. 298.) *Magyar falu Torna Várm., ... nevezetesíti híres barlangja, melly némellyek szerént, IV. Béla királynak Sajó vizénél történtt veszedelme után menedék helyet szolgáltatott; ...* [Kráľovská jaskyňa ???].

SZILICZE. (III. kötet, p. 411.) *Magyar falu Torna Várm. ... jégbarlangja nevezetes, ...* [Silická ľadnica].

Az ötödik, az önálló címszó alatt tárgyalt **DEMÉNFAVAI BARLANG** (I. kötet, p. 475.) esetében [Demänovská ľadová jaskyňa] végül Vályi annyi kiegészítést tett, hogy közölte a Buchholtz-féle metszet publikációs adatait is. (Korabinsky említi egy barlangot a Liptó megyei Turiknál is, ami éji baglyok tanyahelyéül szolgál; ez viszont Vályinál nem jelenik meg.)

Három további barlang ismertetésénél a szerző Bél Mátyás kiadott munkáira utal, és ugyanezek lehetnek az adatforrásai Liptó vármegye nevesített egyéb barlangjainál, illetve a Pozsony vármegyében említett barlangoknál is. Öt objektumnak viszont egyetlen korábbi publikált adata sem ismeretes, ezeket az idézeteknél * emeli ki.

BENIKOVA. (I. kötet, p. 174.) *Barlang Liptó Vármegyében; hasonló nevű kősziklás hegytől neveztetik, úgy mint a' mellynek szomszédságában esik; e' barlangnak szélessége, 's magassága is egyenetlen, hosszasága pedig mintegy ötven öl, neveztetik sárkány barlangnak is azok a' tsontok miatt,*

- a' mellyek benne imitt amott találatnak. Ezek a' tsontok, a' mint formájok, és nagyságok mutattyák, idegen, és esméretlen állatoknak tsontyai, tekervényes úttyai vagynak, néhol nagy, és szép formájú tágas üregek is vannak benne, a' tsepegő kőből pedig mindenféle képek formálatnak, mellyek kézzel készültt alkotmányokhoz hasonlók; találatnak benne sok apró források is, mellyeknek vize különös hidegségű, némelleyk Arena, vagy vizelleti fövény ellen élnek véle. Valóságos lerajzoltt képét, kimetszette Buchholtz, a' Deménfalvai Barlangnak nevezete alatt. In Prodr. Béliano. [E leíráshoz Vályi téves helyi nevet kapcsolhatott: amint az a hivatkozott hosszmetseten is olvasható, Buchholtz Deménfalvai barlangként a Nagy és Kis Csernát ábrázolta; és erre, az előbbi néven már tárgyalt barlangra illenek a jellemzésben szereplő változó méretek, nagy termek és változatos cseppkövek is.]
- BENIKOVA.** (I. kötet, p. 174.) *Liptó Vármegyében, igen nagy meredekségű kőszikla, mellynek magossága három ezer lépés, közép táján egy mély setét barlangnak szája látszik; de a' mellyben még semmiféle ember nem vólt, hozzá járúlhatatlansága miatt, az egyik oldala kívül járható, 's lejtős, és alkalmas 'a barmok legelésére... Bővebb leírását lásd Bél Mátyás munkáiban. In Prodromo et Notitia Hungariae Novae Tom. II. § 4. pag 521. Com. Lipt. [a tényleges Beniková ?].*
- LIPTÓ VÁRMEGYE.** (II. kötet, von. p. 527.) ... *Barlangjai is igen nevezetesekek, lásd Deménfalvai név alatt, majd Benikova, Dvere [Dvere], és nagyobb 's kissebb Okno [Okno és Malé Okno].*
- *POLERIEKA.** (III. kötet p. 109.) *Tót falu Túrócz Vármegyében, ... vagyon e' mellett a' helység mellett egy föld alatt való vájat, 1 órányi járásnál hosszabb, melly egész Vriczko helységig terjed, tiszta víz folydogál belőle; ... [azonosítatlan].*
- POZSONY VÁRMEGYE.** (III. kötet, von. p. 125.) ... *Barlangjai között nevezetesekek a' Stomfai, Szomolyai, és Bazini barlangok [a Bél által e helyeken leírt barlangok: Medené Hámre, Zbojnicka jaskyňa, Mníchova diera 2. és Cajla ???].*
- RUTKA.** Alsó, és Felső Rutka, Vrutky (III. kötet, p. 219.) *Két tót falu Túrócz Várm. ... Nagy szomszéd hegyeik Dzuránovának, Gyenkovának és Chrapovnának neveztetnek, mellyektől éjszak felé, 's Vág vizétől mintegy 200 lépésnyire, 'a Trentsén Vármegyébe vezető útnál vagyon Dupna Skala nevű Barlangja. Nyílása mintha mesterség által készült vólna, olly formának tetszik; szélessége 3 és 5, hossza pedig 12 ölnyinek tartatik; tetejéről kő-enyv tsepeg-le, oldalain pedig borzaknak lakásai szemléltetnek; belsőbb részei mennyire terjednek, senki sem tudgya, minthogy vizsgálása igen veszedelmes. Bél Mátyásnak állatása a' 299-dik oldalán, tsupa költemény. Mivel némelley Lakosok olly vélekedésben vagynak, mintha öblében elrejtett kints vólna, tsak nem minden esztendőben találkoznak, a' kik bémennék kintskeresés végett; 's hogy az utat el ne téveszszék: elmetélt szalmát hánynak maguk után, hogy ez után vóltt nyomdokaikat bizonyosan követhessék kifelé is [Oko; bejárata feltöltődött].*
- *SÁROS VÁRMEGYE.** (III. kötet, von p. 242.) ... *2. Gonoszkút, talán a' mellette lévő ártalmas 's bűdös köves szagot gőzölgő barlangtól neveztetett; ... [azonosítatlan].*
- *SUTO.** Csutova (III. kötet, p. 290.) *ld. 6. ábra [Prihradná jaskyňa ???].*
- *VEHECZ.** (III. kötet, p. 614.) *Tót falu Zemplén Várm. ... van határjában egy kopasz hegy, melly Liza Kamenának neveztetik, tetejében sok rakás kő mintegy szánt szándékkal van öszve hordva, mellyek egygy ölnyi magasságúak, hosszas szélességűek, minden figurát mutatnak, alattok ollyan nagyságú lyukak vagynak, hogy azokban méllyen, és hosszan bé lehet gyertyával menni, de a' végére nem emlékeznek, hogy valaki bémént vólna; a' köz vélekedések szerént, valaha hegyi tolvajoknak barlangjok lehetett [azonosítatlan].*
- *VRICZKÓ.** Minich Viesen (III. kötet, p. 653.) *Német, és tót falu Túrócz Várm. ... magas hegyei Klak, Fekete Kőszikla és Hollerstein, mellyekből leg jobb vizek tsergedeznek; ... vannak ezen hegyekben nagy vájások, és barlangok is, főképen Hollerstein hegye olly tágas, hogy*

Suro. Csutova. Tót falu Túrócz Várm. földes Ura Gr. Révay Uraság, lakosai többben evangélikusok, fekszik Turánnak szomszédságában, mellynek filiája; a' kis Tátra alatt van egy *Kocziskala* nevezetű nagy kőszikla, mellyben jó nagyságú üreg van; a' kik benne kintseket keresnek, üres kézzel kénytelenek vissza menni belőle; határja sovány, de legelője kivált a' kerskének hasznos.

6. ábra

Rákóczy alatt való zűrzavaros világban 100 lovas katonáknak, minden hozzájuk meg kívántató eszközökkel, egygy egész hónapig szállást adott [Jaskyňa v Dutej skale].

Vályi ugyan **ZÓLYOM VÁRMEGYE** (III. kötet, von. p. 674.) ismertetésénél is megjegyzi, hogy „...egészséges fürdői is vagynak, ... valamint nevezetesebb barlangjai is”, de ezek hollétére a települések leírásában sem találtam utalást.

A fentieket összesítve, a tévesnek ítélt két tétel leszámításával Vályi lexikonja tehát 35 konkrét barlangról szolgáltatott információt. Ezeknek több mint a fele, 19 első adatközlésként értékelhető; s hasonló tömegű új adattal előtte egyedül Bél Mátyás, utána pedig legközelebb a 19. század közepén Fényes Elek gyarapította a korabeli Magyarország barlangjairól közreadott ismereteket. Mindezek annak köszönhetőek, hogy Vályi – amint azt a bevezetőben bemutattam – művének „jobbítása” érdekében hatalmas adatgyűjtő és -feldolgozó munkát, azaz tényleges kutatótevékenységet is végzett; megérdemli, hogy méltó helyére kerüljön a hazai barlangkutatás történetében is.

Takácsné Bolner Katalin

IRODALOM

- BELLA, P.–HOLÚBEK, P. szerk. (1999): *Zoznam jaskýň na Slovensku*. – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej Republiky, Bratislava 268 p.
- BENDEFY, L. (1963): *Régi leírások az aggteleki Baradla-barlangról*. – Karszt és Barlang 1963. II. p. 49–54.
- BERTALAN, K. (1963): *A bakonybéli Somhegy barlangjainak kutatástörténete*. – Karszt és Barlang 1963. II. p. 75–78.
- GORAN, C. (1982): *Catalogul sistematic al pesterilor din Romania*. – Edit. CNEFS, Bucuresti, 496 p.
- KORABINSKY, J. M. (1786): *Geographisch-Historisches und Produkten-Lexikon von Ungarn*. – Pressburg, 896 p.
- SCHMIDL, A. (1863): *Das Bihargebirge*. – Wien, 442 p.
- SZÉKELY, K. (1997): *Published in 1796...* – Acta Carsologica XXVI/2. p. 249–255.
- VÁLYI, A. (1796–1799): *Magyar Országának leírása*. – Buda, I. kötet 704 p., II. kötet 736 p., III. kötet 688 p.

Kertészfy Sándor

OTT VAN AZ A BARLANG MOST IS

Folyóiratunk 2010-es számában olvasható egy kérdés: hol van az a barlang, amit a Mozgó világ folyóirat egyik írása szerint 1944-ben partizántanyaként használtak. A cikkben a helymeghatározásra két konkrétum van: Zöldmáli út és Halász villa, de említenek vizeshordókat is. Utóbbi alapján a gyanú a Ferenc-hegyi-barlangra terelődött.

Tények

- 1) A Ferenc-hegyi-barlang Omladék terme környékén jelenleg is található korhadtt fadarabkák. Felmászáva az Aragonit-folyosó déli végénél a kőzetbe vésett lépcsőket találni, feljebb vaslétrákkal megtámasztott kövek és a hordó látható. Pontosabban szólva: EGY hordó. Az omladékos részeken bók-lászva konzervdoboz, üvegek, bakancstalp és további deszkamaradékok találhatóak.
- 2) A barlang ezen része Jaskó Sándor 1936-ban megjelent cikkében már pontos térképpel szerepel. Újabb felmérés során Szenthe István megtalálta a régi mérési pontokat is, amik szakszerű munkát bizonyítottak.
- 3) Az 1936-ban (?) megjelent „Angyalkás” turistatérképen a Ferenc-hegyen fenyőerdő jele látható. Viszont az „Aragonit-bg.” jele hibásan, a mai Pitypang utca sarkán van. Az 1951-ben készült légifotón a terület kopár.